

Используемая литература:

1. Бакиханов А. А. Гюлюстан-Ирам (Цветник рая) / А. А. Бакиханов. – Баку, 1928. – 288 с. (на азербайджанском языке).
2. Бакиханов А. А. Избранные произведения / А. А. Бакиханов. – Баку : Язычы, 1984. – 476 с. (на азербайджанском языке).
3. Бакиханов А. А. Канун Гудси. Цит. По кн. : Ц. П. Агаян. / А. Бакиханов. – Баку : Изд-во АН Азерб. ССР, 1948. – 285 с.
4. Бакиханов А. А. Художественные произведения / А. А. Бакиханов. – Баку : Гянджлик, 1973. – 392 с. (на азербайджанском языке).
5. Гасымзаде Ф. Ф. История азербайджанской литературы XIX века / Ф. Ф. Гасымзаде. – Баку : Мариф, 1974. – 488 с. (на азербайджанском языке).
6. “Китаби-Деде Горгуд”. – Баку : Язычы, 1988. – 227 с. (на азербайджанском языке).
7. Кярямов Н. К. Путешествия Гудси / Н. К. Кярямов. – Баку : Азернешр, 1984. – 206 с. (на азербайджанском языке).

АСЛАНЛИ М. І. Питання фізичного виховання в творчості А. Бакиханова.

А. А. Бакиханов, письменник і історик Азербайджану, видатний громадський діяч, який зробив свій внесок у розвиток художньої культури Азербайджану і всього регіону в цілому, відомий також своїми дослідженнями в галузі фізичного виховання і спорту. Зокрема, він висловив у своїх творах своє ставлення до національних видів спорту, емоційного світу людини, його вольовим якостям, які загартовуються разом з тілом. Ідеї Бакиханова і сьогодні мають значення у вихованні підростаючого покоління.

Ключові слова: А. А. Бакиханов, Азербайджан, Росія, фізичне виховання, історія, художня поезія і проза.

ASLANLY M. I. Issues of physical education in the works A. Bakikhanov.

A. A. Bakikhanov, writer and historian of Azerbaijan, a prominent public figure who has made a contribution to the development of art culture of Azerbaijan and the region as a whole, is also known for his research in the field of physical education and sport. In particular, he expressed in his works, his attitude to national sports, emotional world of the person, his strong-willed qualities that are tempered with the body. Ideas Bakikhanov today have a value in the education of the younger generation.

Keywords: A. A. Bakikhanov, Azerbaijan, Russia, physical education, history, art poetry and prose.

УДК 355.233.2(477)

Білан М. Б.

**НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИЙ ПРОЦЕС
У ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ
ЗА ВИКОНАННЯ БОЛОНСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ**

У статті розглянуто сутність і зміст сучасного навчально-виховного процесу в українських вищих військових закладах в умовах виконання вимог Болонської конвенції.

Ключові слова: навчально-виховний процес; лекція; самостійна робота; кредитно-модульна система контролю; Болонська конвенція.

Демократизація суспільства проявляється в усіх сферах життєдіяльності суспільства. Вища школа також не стоїть осторонь демократичних процесів і переживає корінні перетворення системи підготовки фахівців. У навчальний процес активно впроваджуються досягнення світової педагогіки в тому числі й вимоги Болонської концепції. Підготовка фахівців гуманітарного і природничого профілю пройшла випробування реаліями демократизації суспільства.

У працях В. П. Андрущенко, В. П. Беха, В. Г. Кременя, В. М. Литвина, В. І. Лугового, М. І. Михальченка та інших вказується на необхідність упровадження у вищих навчальних закладах демократичних реформ, завдяки яким стає можливою модернізація навчально-виховного процесу. Один із ключових напрямків таких реформ значною мірою формується під впливом Болонської конвенції.

Вища військова школа є важливою складовою вітчизняної системи освіти. Більше десяти років в українській військовій вищій школі запроваджується Болонська система підготовки фахівців. Є певні узагальнення результатів роботи колективів вищих навчальних закладів за даним напрямом. Цікавими є напрацювання В. Ананьїна, М. Нещадима, В. Ягупова О. Безносюка, Н. Волошиної та ін. У більшості наукових праць вітчизняних авторів звертається увага на вдосконалення і розвиток системи навчання і поряд з цим дещо поза увагою залишаються питання виховання майбутніх фахівців. Аналіз доступної літератури із проблем методики навчання і виховання в сучасній вищій школі України свідчить про недостатність уваги до вироблення єдиних підходів у визначенні сутності, змісту, навчально-виховного процесу в сучасній українській вищій військовій школі. Спроба розглянути дане питання обумовлює актуальність статті.

Автор розуміє, що в межах однієї статті неможливо вирішити питання виховання майбутніх фахівців під час навчання у вищому навчальному закладі, але є нагальна потреба загострити увагу на необхідності вирішення даної проблеми.

Об'єкт статті – система підготовки фахівців у вищій військовій школі. Предмет – оптимізація процесу навчання і виховання в сучасній українській вищій військовій школі.

Мета статті: проаналізувати стан і окреслити напрями подальшої інтенсифікації навчально-виховного процесу в українській вищій військовій школі. Для досягнення мети визначено такі завдання: розглянути сутність і зміст навчально-виховного процесу в сучасній вищій військовій школі України; використання різних видів навчання і виховання студентів і курсантів в умовах застосування Болонської конвенції; окреслити основні напрями подальшого вдосконалення навчально-виховного процесу у вищій військовій школі.

Наукова новизна статті в узагальненні поглядів на навчально-виховний процес у вищій військовій школі відповідно Болонської конвенції.

В "Інструкції про організацію освітньої діяльності у вищих військових навчальних закладах Збройних Сил України та військових навчальних

підрозділах вищих навчальних закладів України”, що освітня діяльність у вищих військових навчальних закладах реалізується у вигляді навчально-виховного процесу, охоплює навчальну, виховну, методичну роботу та наукову і науково-технічну діяльність... Навчально-виховний процес у вищих військових навчальних закладах забезпечує можливість здобуття студентами, курсантами знань, умінь і навичок у гуманітарній, соціальній, науково-природничій, технічній та військовій сферах, необхідних для професійної діяльності, та їх інтелектуального, морального, духовного, естетичного і фізичного розвитку” [1]. Цей керівний документ свідчить про нерозривний зв'язок навчального і виховного процесу у вищій військовій школі. Це закономірність, яка притаманна усій освітянській сфері України. Готуючи фахівців, вищі навчальні заклади формують громадянську свідомість і відповідальність перед Батьківщиною. Військові навчальні заклади є складником системи вищої освіти.

Результатом діяльності військових вузів є готовність випускника до виконання посади за призначенням, яка передбачає, на наш погляд, п'ять основних компонентів – освітній, фізичний, психологічний, соціальний і духовний.

Освітня готовність – це, передусім, обсяг знань і практичних навичок виконання службових обов'язків.

Фізична – передбачає певний рівень фізичного розвитку, сили, витривалості, спритності, швидкості в рухах, здатність виконувати бойові завдання за любых умов.

Психологічна – позитивна мотивація участі у захисті Батьківщини та сформованість емоційної стійкості, розсудливості, сміливості, рішучості, мужності, цілеспрямованості.

Соціальна – вірність бойовим та національно-історичним традиціям, військовому обов'язку, присязі та військовому статуту, висока дисциплінованість, конструктивна соціально-комунікативна, національно-громадянська активність.

Духовна – готовність проявляється в наявності ідеалу, в самоусвідомленні свого Я – фізичного, психічного, соціального, самоочищенні та самовдосконаленні.

Навчально-виховний процес умовно можна розділити на дві компоненти: навчальну і виховну. Основними видами навчального компонента є лекції, практичні заняття, групові вправи, семінари, підготовка і захист рефератів, курсові роботи, заліки, екзамени, розробка та захист бакалаврських, дипломних і магістерських робіт. Із запровадженням Болонської концепції навчальна робота доповнилась рубіжним і підсумковим модульним контролем.

Лекції, починаючи із Стародавньої Греції, були основним видом навчальних занять. Можна погодитись з думкою вітчизняних учених – педагогів сформульованою в посібниках, підручниках (С. Вітвіцька [2], О. Гура [3], А. Кузьмінський [4], З. Курлянд [5], В. Ягупов [6] та ін.), що

лекційна форма навчання у вищому навчальному закладі залишилася важливою формою навчально-виховного процесу. В працях даних та інших авторів розглянуто позитивні й негативні моменти в лекційній формі навчальних занять та звертається увага на методичні аспекти підготовки і читання сучасної лекції.

Узагальнення поглядів на роль лекції в навчальному процесі дозволяє виокремити низку переваг, які має лекція перед іншими формами проведення занять а саме: а) оперативність. Лектор, на відзнаку від наукової статті, навчального посібника, підручника, готуючись до лекції, може швидко опрацювати матеріал, сформулювати оцінку події і донести оцінку до аудиторії. Статті в часописах готуються і доходять до читача десь через 3-4 місяці, навчальний посібник чи підручник долають ще більший шлях і матеріал в умовах сучасного швидкоплинного соціального життя морально старіє швидше, ніж надходить до споживача. Інформація в мережі Інтернет подається актуально але, як правило, без коментарів, часто містить багато суперечностей. Лектор, нагромаджуючи і опрацьовуючи наукову інформацію із різних першоджерел, доносить її до студентів (курсантів) у готовому для споживання вигляді. Ще, Бернард Шоу свого часу зауважив: “раз пояснив, другий раз пояснив, нарешті, сам усе зрозумів”;

б) перевагою лекції є її виховна роль. Саме поняття навчально-виховний процес передбачає нерозривність навчання і виховання. Звичайно кожен вищий навчальний заклад має відпрацьовану систему виховної роботи. У вищому військовому навчальному закладі також є підрозділи призначені для проведення виховної роботи серед студентів (курсантів). Проте не завжди планування і проведення заходів виховної роботи органічно поєднується із навчальною програмою підготовки фахівців. Лектор в ході лекції передає курсантам власну переконаність, при чому його вплив на курсантів набагато більший, ніж вплив любого автора статті або книги. Звичайно не можна повністю відкидати вільне відвідування лекцій. Там де лекції цікаві, актуальні, злободенні, де лектор не уникає гострих дискусійних проблем студенти (курсанти) не пропускають навчальних занять, ховаючись за різні причини. Це свідчить про необхідність підготовки професійних лекторів. На превеликий жаль на сьогодні втрачено таку форму підвищення професійної майстерності науково-педагогічних працівників, як науково-практичні конференції з питань педагогічної майстерності, методичні збори гарнізону, Збройних Сил України й ін;

в) до переваг лекції безумовно відноситься можливість задати лектору питання і тут же отримати відповідь, саму швидку із усіх можливих. З цього приводу можна згадати слова Сократа, що книги нічому не можуть навчити, оскільки їм не можна задавати питання. Повністю з цією думкою погодитись не можливо, проте в ній є певне підтвердження значення лекції;

г) наступною важливою обставиною на користь лекції є те, що викладач створює лекцію на заняттях і веде студентів (курсантів) шляхом

від незнання до відкриття істини. В ході таких лекцій не може бути байдужого і бездумного сприйняття.

Міркуючи про роль лекції у навчальному процесі слід загострити увагу на особистих професійних якостях викладача. На сьогодні досить часто на посаду викладача призначають людей далеких від розуміння педагогічних основ. Одні захищають кандидатську дисертацію без закінчення аспірантури (ад'юнктури), інші випадково потрапляють на дану посаду і вважають, що їхнього великого досвіду на керівних посадах вистачить для викладацької праці. Така думка помилкова. У роботі лектора важливу роль відіграє викладацьке мистецтво. Це мистецтво суто індивідуальне. Від професіонала за кафедрою, своєрідного посередника між предметом, який він викладає, і курсантами, що цей предмет вивчають, залежить багато: від його знань, розуму, характеру, темпераменту, звичок, вміння говорити і слухати, вміння вести дискусію, від почуття гумору, – тобто від особистості в цілому.

Лекторська майстерність була, є й буде постійною проблемою наших навчальних закладів, оскільки лекція у реєстрі інтелектуальної праці відрізняється своєю складністю. Читання лекції має свої традиції та закони. Головний з яких: навчати людей можна, лише навчаючи їх невідомому. Засвоєння готових, розтлумачених, проілюстрованих знань має коректно чергуватися з лекційними прийомами, що покликані розбуджувати творчу уяву курсантів, допомагати їм не лише бачити, чути і фіксувати у пам'яті, а й думати, здогадуватися, шукати самим. Завдання вищої школи навчити студента (курсанта) навчатись.

Аудиторія чекає лекції викладача не лише ґрунтовного і глибокого, але обов'язково також цікавого, захоплюючого викладу. Лекція – це вид ораторського мистецтва, який підкоряється законам літературного слова, оптимальній композиції. Чимало майстрів кафедри мають не лише ґрунтовні спеціальні знання, а ще й володіють епітетом, метафорою, метонімією, перифразом, алегорією, інверсією, рефреном. Сила цих прийомів безперечна. Більше того – вона необхідна. І якщо, викладач виступає за кафедрою не лише як вчений, а ще й як майстер слова, то коефіцієнт корисної дії такої лекції буде вище.

Кожна професія має свою специфіку. Для військової бажано, щоб людина була наділена такою інтелектуальною особливістю, як діалектичне поєднання доказового логічного мислення з широкою політичною та технічною культурою. Військовий педагог має викладати навчальний матеріал з майстерним вживанням вузьких, точних понять і слів, що мають широкий спектр значень, асоціативно більш багатих. Звичайно, це досить складно: потрібна належна лекторська культура, – коли думка змагається у швидкості зі словесним рядом. Вона не може відставати. Думка повинна бути лідером, лідером рівно настільки, щоб встигати заповнити собою простір між “обкатаною” фразою і миттєвою імпровізацією. Саме в цей момент зароджується неповторний навчальний образ.

Іноколи складається враження про легкість і артистизм читання лекції

окремими лекторами, їхню здатність імпровізувати при поданні навчального матеріалу. За такою майстерністю лежить кропітка й велика праця, десятки якщо не сотні раз відпрацьованого тексту. Але ця робота забезпечує належний результат, що завжди приносить задоволення і зміцнює нашу впевненість у правоті афоризму Вергілія: "Labor omnia vincit improbus" (Все перемагає наполеглива праця).

Під час підготовки до лекції викладачеві бажано пам'ятати, що в аудиторії слід здебільшого говорити, а не читати. Коли лекція читається з аркуша, то у студентів (курсантів) складається враження, що їх лектор говорить чужі слова. Слід добре засвоїти написане і під час лекції лише зрідка заглядати у конспект. Незалежно від досвіду лектора в "Інструкції про організацію освітньої діяльності у вищих військових навчальних закладах Збройних Сил України та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів України" рекомендується мати розширений план-конспект вузлових моментів навчального матеріалу, оскільки він не лише дисциплінує думку, але й регулює психологічний тиск, додає впевненості у своїх фахових силах і бажання застосувати їх за кафедрою [1].

В епоху комп'ютеризації неможливо уявити викладача, який не володіє комп'ютером мінімум на рівні користувача. Щоб говорити із студентами (курсантами) на зрозумілій їм мові, слід мати певний рівень комп'ютерної грамотності. Чи означає ера комп'ютеризації можливість повної заміни вчителя-лектора? Комп'ютер, звичайно відіграватиме все більшу й більшу роль у системі добування знань. Але у вчителя традиційного, вчителя живого залишиться віковична магія – це те, що творчий процес народження знань відбувається на очах у курсантів, являючи своєрідний предмет насолоди і для аудиторії, і для викладача. Лише у прямій взаємодії з курсантами педагог може досягти таких вершин натхнення, які не доступні йому за жодних інших умов.

Звичайно, особистість викладача в рамках конкретної дисципліни накладає відбиток на методи, прийоми, термінологію і погляди. Справедливо й те, що кожна навчальна дисципліна вимагає дещо відмінного складу розуму і різних фахових знань. Тим не менше, головні риси викладача сучасної вищої школи є загальними для всього складу вузівських кафедр. Маємо на увазі, зокрема, широту світогляду та масштабність уявлення. Інколи досвідченого викладача-майстра своєї справи порівнюють із айсбергом. Одна частина якого сяє на поверхні води, а решта (9 частин) знаходяться під водою. Для того щоб викладач засяяв своїми знаннями й уміннями потрібно постійно займатись самовдосконаленням.

Сучасну лекцію не можливо уявити без використання технічних засобів навчання. Доцільність використання технічних засобів навчання зумовлено об'єктивними законами фізіології вищої нервової діяльності і заснованих на них психології особистого сприйняття. Дані фізіології і психології людини свідчать, що важливу роль в процесі засвоєння знань відіграють органи відчуття. Особливо велику роль у формуванні і розвитку мислення

належить візуальному та слуховому аналізаторові. Так, 90% всіх відомостей про навколишню дійсність людина отримує за допомогою зору, 9% за допомогою слуху та 1% – за допомогою інших органів відчуття [7]. Ці дані ще раз підкреслюють, що додаткове завантаження візуального і слухового аналізаторів за допомогою технічних засобів навчання дає значну можливість засвоєння більшого обсягу інформації.

При використанні технічних засобів бажано зберігати розумне навантаження слайдів. Є декілька вимог методики використання слайдів. По-перше вони не повинні бути перевантажені інформацією. В окремих випадках в зміст слайду включається малюнок, фотографія або декілька фотографій, супровід їх текстовим поясненням. Дехто дублює на слайді текст лекції. окремі лектори доповнюють лекційний матеріал цифровими даними, набраними дрібним шрифтом, який не читається навіть з передніх місць навчальної аудиторії.

Презентаційні слайди не повинні бути перевантаженими, виконані шрифтом, що читається із місць останніх рядів аудиторії. Краще подавати презентації у вигляді схем, діаграм, які ілюструють вербальну частину лекції роблять її яскравою.

Таким чином лекція посідає важливе місце в підготовці фахівця будь-якого профілю. Вона не втратила актуальності й свого значення в умовах комп'ютеризації начального процесу й підвищенні можливості курсантів самостійно здобувати знання за допомогою сучасних технічних засобів, насамперед використання мережі Інтернет.

Не менш важливу роль у навчально-виховному процесі відіграють практичні та семінарські заняття. Розміри статті не дозволяють проаналізувати дані види навчальної роботи.

Оскільки завданням статті є розглянути використання видів навчальних занять в умовах Болонської концепції, автор вважає за доцільне зосередити увагу на використанні самостійної роботи студента (курсанта), як одного із основних видів навчальних занять.

Усі вищі навчальні заклади України з 2010 року завершили перехід до впровадження у підготовку фахівців положень Болонської концепції. У вищих навчальних закладах видані накази про запровадження в життя кредитно-модульної системи навчання. Формально майже усі положення Болонської системи виконано.

При організації навчальної роботи активно використовується тьюторський метод (тьютор, наставник, куратор). Тьюторський метод запозичено із вищої школи Великобританії, де він широко використовується. Під тьюторським методом розуміються регулярні заняття 1-2 студентів із педагогом-тьютором протягом певного курсу навчання.

Кожний студент (курсант) офіційно прикріплений до тьютора, що стежить за його навчанням, життям під час перебування в вищому військовому навчальному закладі, військовою практикою (стажуванням). Тьютор розглядається не тільки як викладач, але і як наставник, що допомагає студенту (курсанту) розвивати можливості мислити, виробляти

інтелектуальні уміння. Тьютор контролює успішність і формування особистості студента як фахівця.

Поряд з позитивними моментами із зарубіжного досвіду, при впровадженні Болонської концепції у вітчизняних навчальних закладах не враховується ще одна із важливих обставин. Робота науково-педагогічних працівників орієнтована на надання індивідуальної допомоги студентам (курсантам) в самостійному оволодінні навчальними дисциплінами. З цією метою майже в кожному зарубіжному навчальному закладі професорам, доцентам надається окремий кабінет.

На превеликий жаль навчально-матеріальна база українських вищих навчальних закладів не дозволяє створити подібні умови. У більшості, навіть державних вищих навчальних закладів, кафедра тісниться у одній кімнаті, де і зайвий стілець є розкішшю. В даних умовах про поглиблену індивідуальну роботу говорити не доводиться.

Запровадження в навчально-виховний процес Болонської конвенції передбачає використання кредитно-модульної форми контролю. Кредитно-модульна система має такі основні функції. По-перше, чітко визначено обсяг самостійної роботи студента(курсанта). Навчальним планом підготовки фахівця передбачено не менше 25% навчального матеріалу для самостійного вивчення. Самостійне відпрацювання навчального матеріалу є обов'язковим і підлягає модульному контролю. Кожен студент (курсант) отримує право отримати протягом семестру мінімум балів для виставлення в залікову відомість відмінної оцінки і автоматичного звільнення від екзаменів. Окрім цього кредитно-модульна система дозволяє визначити рейтинг кожного студента (курсанта) в групі на курсі і факультеті, а це має важливе значення для справедливого визначення різного роду стипендіатів, кандидатів для навчання в аспірантурі (ад'юнктурі), і для працевлаштування після закінчення вищого навчального закладу.

По-друге, спрощується процедура переведення із одного навчального закладу до іншого, або отримання двох спеціальностей наприклад юридичної та економічної, або перекладача й економіста. Диплом бакалавра дозволяє на конкурсній основі виборювати місце в магістратурі будь-якого вищого навчального закладу за обраним напрямом підготовки.

По-третє, ця система унеможливорює випадковість отримання позитивної оцінки за допомогою шпаргалки або використання схеми "зазубрив" напередодні іспиту, "здав" на іспиті, "забув" після нього, адже бали напрацьовуються протягом усього семестру.

Четверте, несумлінним студентам (курсантам) важко набрати мінімальну прохідну суму балів, яка слугує перепусткою до підсумкового модуля, тому що за кожен пропуск занять знімаються бали.

П'яте, Болонська конвенція стимулює й роботу викладачів. Їм необхідне професійне володіння комп'ютером, уміння на рівні користувача недостатньо. Тим хто використовував поживклі аркуші паперу з написаними десятки років тому лекціями, доводиться багато працювати, щоб вийти на передові рубежі науки, або конкретної навчальної дисципліни. Справа в

тому, що студенти (курсанти) мають доступ до Інтернет-видань, електронних бібліотек і застарілими даними їх не здивуєш, навпаки викличеш відразу й до навчальної дисципліни, й до себе, як викладача. В ході аудиторних занять викладачі мають використовувати основні методологічні положення, що ґрунтуються на сучасних досягненнях науки і техніки та навчати студентів творчого пошуку знань під час самостійної роботи.

Навчальні заклади силових структур слід віднести до спеціалізованих. Дані навчальні заклади живуть життям, яке регламентується Військовими статутами, інструкціями і відомчими наказами. Результати вибіркового опитування серед студентів (курсантів), свідчить що 70% респондентів стовідсотково згодні з положеннями Болонської конвенції оцінювання, Проте вони вказують на негативні та позитивні риси цього процесу.

Основним недоліком запровадження Болонської конвенції у вищих військових навчальних закладах, на думку студентів (курсантів), було те, що не було враховано специфіку їхньої життєдіяльності. Перш за все в силу обставин пов'язаних із виконанням службових обов'язків: наряди, гарнізонні заходи, інші причини у них не завжди є можливість бути присутніми на лекціях та семінарських заняттях. За умов регламентації розпорядку дня ускладнюється процес ліквідації заборгованості за пропущені лекції, семінарські, практичні заняття, інколи за відсутність під час проведення модульного контролю. В результаті замкнуте коло! Курсанти не встигають набрати визначену кількість балів не за власної провини, і пройти успішно рубіжний та заключний модульний контроль. За умов інтегрування деяких військових інститутів у цивільні виші (Військовий інститут Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Військовий інститут телекомунікації та інформатизації Національного технічного університету України "КПІ" та ін.) викладачі, що викладають дисципліни нормативної частини навчального плану, не завжди з розумінням сприймають особливості військової служби студентів (курсантів).

Серед науково-педагогічних працівників також поки відсутня єдність думки стосовно Болонської концепції. В умовах збільшення педагогічного навантаження і скорочення кількості вакансій науково-педагогічних працівників у військових навчальних закладах у кулуарах часто висловлюються думки "Навіщо нам Болонська конвенція, можна оцінювати знання й за усталеною вітчизняною". Тим більше, ведення звітності за кредитно-модульну систему оцінювання знань вимагає значного часу, а нерідко й математичних здібностей.

Спірним є також і питання перевірки знань (складання модулів за допомогою формалізованих тестів). В ході використання тестів і перевірки рівня знань студента (курсанта) за допомогою комп'ютера із ланцюга суб'єкт-об'єкт навчального процесу випадає головна фігура – викладач. На мій погляд виключення живого спілкування із студентом (курсантом) науково-педагогічних працівників при оцінюванні знань, знижує якість

підготовки бакалаврів і магістрів.

Можна стверджувати, що знижується рівень культури мови випускників. Вони розучуються усно висловлювати власні думки. Важко уявити собі фахівця офіцера, юриста, економіста, менеджера, вчителя й представника інших професій, що для висловлення думок пов'язаних із професійною діяльністю вживає зазначені слова паразити. Усне складання модулів є формою навчання, яку не слід ігнорувати.

Ще одне положення Болонської конвенції не може бути повністю реалізоване у військових навчальних закладах, а саме про вибірккові навчальні дисципліни. Розклад навчальних занять, підписаних начальником військового інституту, є наказом для науково-педагогічних працівників і студентів (курсантів), який підлягає беззаперечному виконанню. Виникає протиріччя між правом на вибірккові навчальні дисципліни і обов'язковістю виконання розкладу навчальних занять. Можна наводити ще безліч прикладів пов'язаних із специфікою організації навчального процесу у військових навчальних закладах.

Для подальшого вдосконалення навчально-виховного процесу у військових вищих навчальних закладах в умовах використання положень Болонської концепції бажано:

а) провести ґрунтовне дослідження громадської думки науково-педагогічних працівників щодо Болонської конвенції на рівні Науково-методичних структур Міністерства освіти і науки України, Департаменту військової освіти і науки Міністерства оборони України. Узагальнити результати і видати методичні рекомендації стосовно запровадження вимог Болонської концепції вищими навчальними закладами. Тоді можна буде не тільки говорити про мобільність українських студентів (курсантів), можливість продовження їхньої освіти в інших країнах. За існуючої системи тяжко навіть уявити можливість переведення студента із одного вищого навчального закладу до іншого (із спорідненою спеціалізацією) навіть при ліквідації академічної різниці.

2. Удосконалити науково-методичну базу навчальних закладів: забезпечити у навчальних закладах вільний доступ кожного викладача та студента (курсанта) до мережі Інтернет за рахунок навчального закладу, забезпечити відповідними навчальними площами студентів і робочими місцями навчально-педагогічних працівників, стимулювати науково-педагогічних працівників за активну участь у підготовці й виданні методичних матеріалів, конспектів лекцій, навчальних посібників, підручників, та розміщенні їх у мережі Інтернет на сайтах навчальних закладів.

3. Зробити наочними для всіх результати модульного контролю, оприлюднювати рейтингові списки з урахуванням показників успішності і участі в громадському житті навчального закладу, з використанням здобутого рейтингу при розподілі на первинні посади у силові структури.

4. За можливості після першого курсу, як того рекомендує Болонська конвенція, диференціювати навчальні групи за рівнем набутих знань: кращі

– в окрему групу, середнього рівня – в другу і нижчого рівня – в третю. Така диференціація надасть можливість науково-педагогічному працівнику при підготовці і викладанні навчальної дисципліни орієнтуватись на конкретного споживача знань, а не на середньостатистичного студента (курсанта). Студента (курсанта) такий підхід буде стимулювати до переходу до групи з вищим рівнем знань, тому що сучасному роботодавцю в умовах ринкової конкуренції “сіра” особистість не потрібна.

5. Активніше використовувати інститут тьюторів (наставників) не тільки для виховання, а перш за все для навчання. Домогтися, щоб кожен професор, доцент опікувався студентами (курсантами) і неформально мав власну наукову школу, де б передавав свої знання й навички майбутнім ученим. Надати викладачам реальне право рекомендувати кращих своїх учнів до вступу в аспірантуру (ад'юнктуру).

6. В умовах оптимізації організації навчального процесу, пропонується відмовитись від виділення часу на проведення екзаменаційних сесій, а цей час використовувати для надання можливості працювати над бакалаврськими і магістерськими роботами, організацією і проведенням додаткових (навчальних) військових практик, стажувань.

7. Організувати можливість обміну студентами (курсантами) із вищими навчальними закладами зарубіжних країн за рахунок держави, як це робиться у Військовому інституті Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Використана література:

1. Наказ Міністра оборони України та Міністра освіти і науки України №221/217, 13.04.04 “Про затвердження Інструкції про організацію освітньої діяльності у вищих військових навчальних закладах Збройних Сил України та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів України”.
2. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: методичний посібник для студентів магістратури / С. С. Вітвицька. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 316 с.
3. Гура О. І. Педагогіка вищої школи: вступ до спеціальності: навчальний посібник / О. І. Гура. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 224 с.
4. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи: навчальний посібник / А. І. Кузьмінський. – К.: Знання, 2005. – 486 с.
5. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / З. Курлянд, Р. Хмельюк, А. Семенова та ін.; за ред. З. Курлянд. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2005. – 399 с.
6. Ягунов В. В. Педагогіка: навч. посібник / В. В. Ягунов. – К.: Либідь, 2002. – 560 с.
7. Беседіна Л. М. Педагогічна майстерність, активні методи навчання та методична робота у навчальних закладах: методичний посібник / Л. М. Беседіна, О. І. Стурубльов. – видання 2-е перероблене і доповнене. – К.: Логос, 2009. – С. 39-40.

Билан М. Б. Учебно-воспитательный процесс в высших военных учебных заведениях Украины за выполнение Болонской конвенции.

В статье рассмотрена сущность и содержание современного учебно-воспитательного процесса у украинских высших военных заведений в условиях выполнения требований Болонской конвенции.

Ключевые слова: учебно-воспитательный процесс; лекция; самостоятельная работа; кредитно-модульная система контроля; Болонская конвенция.

BILAN M. B. Educational process in Ukrainian higher military institutions in meeting the requirements of the Bologna Convention.

The article deals with the nature and content of modern educational process in Ukrainian higher military institutions in meeting the requirements of the Bologna Convention.

Keywords: *educational process, lecture, self-study, credit-modular system of control; Bologna Convention.*

УДК 378.147:811

**Бондар Л. В.
Національний технічний університет України
“Київський політехнічний інститут”**

ВИМОГИ ДО НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ФРАНКОМОВНОМУ ГОВОРІННІ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті висвітлено питання критеріїв відбору та організації мовного та мовленнєвого матеріалу для навчання франкомовного говоріння студентів технічних спеціальностей. Автор розглядає типові професійні уміння фахівців з інформаційних технологій та можливі комунікативні ситуації їх реалізації як детермінанти раціонального відбору навчального матеріалу.

Ключові слова: *компетентність у франкомовному говорінні, критерії відбору навчального матеріалу, монологічне мовлення, фахівці з інформаційних технологій.*

Розширення міжнародних зв'язків України у галузі науки та техніки викликає збільшення потреби в кадрах з вищою технічною освітою, що ставить питання пошуку шляхів підвищення ефективності навчання французької мови професійного спрямування та франкомовного говоріння, зокрема. Ефективне формування компетентності у франкомовному говорінні у студентів технічних спеціальностей залежить від виваженого підходу до відбору необхідного мовного, мовленнєвого, позамовного матеріалу та його раціональної організації. У методиці питання відбору та організації навчального матеріалу розглядається з точки зору різних підходів: аспектного; структурного; аспектно-структурного; трансформаційного; функціонально-структурного; особистісно-діяльнісного; ситуативно-функціонального [1; 11].

Проблема критеріїв відбору була у центрі уваги ряду науковців, таких як Н. Д. Гальськова, Н. В. Луцюк, М. К. Мін'яр-Белоручев, О. Б. Тарнопольський та С. П. Кожушко [2; 4; 6; 11] та ін., але вона й надалі залишається актуальною, особливо стосовно навчання професійно спрямованого франкомовного говоріння внаслідок багатофункціональності навчального матеріалу, необхідного для його оволодіння. Оскільки мова професійного спілкування є лінгвістично організованою системою мовлення, що